Dr hab. Hanna Solarczyk, prof. UMK
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Toruń, 14.09.2026 r.

Recenzja

dorobku naukowego i organizacyjnego dr. Piotra Kowzana w postępowaniu w sprawie nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie pedagogika w Uniwersytecie Gdańskim

Sylwetka naukowa dr. Piotra Kowzana stanowi przykład syntezy kompetencji ekonomicznych, zarządczych i pedagogicznych. Jego ścieżka rozwoju naukowego – od studiów w Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, przez Uniwersytet Gdański, studia Erasmusa na Uniwersytecie w Szwecji, Uniwersytet Ludowy w Niemczech i w Danii, Uniwersytet w Kopenhadze, Uniwersytet Islandii, po doktorat poświęcony długowi jako urządzeniu wychowawczemu i dalszą pracę naukową w Uniwersytecie Gdańskim – pozwala na interdyscyplinarne, silnie poparte doświadczeniami studiów i badań za granicą, spojrzenie na procesy formowania podmiotowości ludzi przez całe życie pod wpływem sytuacji oporu i protestu. Wskazana do oceny w procedurze habilitacyjnej problematyka wpisuje się w tradycje i współczesność gdańskiej szkoły krytycznej pedagogiki, w szczególności problematyki oporu, buntu, protestu, którą się tam uprawia.

1. Informacje wstępne

Dr Piotr Kowzan uzyskał stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika w Uniwersytecie Gdańskim 18. maja 2017 r. 15. maja 2026 roku przedłożył za pośrednictwem RDN wniosek o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika w Uniwersytecie Gdańskim oraz wymaganą dokumentację: skan dyplomu nadania stopnia doktora, autoreferat, wykaz osiągnięć naukowych i organizacyjnych, wydruk i wersję elektroniczną publikacji głównego osiągnięcia – cyklu 19 publikacji oraz 11 publikacji spoza cyklu .

Cykl publikacji pod tytułem „Uczenie się przez opór i nauczanie poprzez protest jako kwestia pedagogiczna. Perspektywa andragogiczna” składa się 11 tekstów współautorskich oraz 8

Dokument zanonimizowany za pomocą UG DLP Anonimizator, 2026-10-28 09:12:31

autorskich wydanych w latach 2009-2025, w tym jedna zapowiedziana na rok 2027. Publikacje te zaczęły pojawić się równolegle do pracy nad doktoratem, który dotyczył odrębnej problematyki („Monografia długu jako urządzenia wychowawczego"). Współautorstwo, jak przekonująco objaśnił Habilitant, wynika z kolektywnego uczestnictwa w ruchach oporu i w konsekwencji wspólnego namysłu nad ich naukową konceptualizacją. 10 artykułów zostało opublikowanych w j. angielskim w uznanych czasopismach z listy Scopus ściśle powiązanych z problematyką badawczą. Artykuły polskojęzyczne publikowane są także w uznanych tytułach i wydawnictwach. W autoreferacie Habilitant wykazywał w różnych miejscach swój wkład do tekstów wieloautorskich. Większej transparentność służyłyby poświadczenia współautorów dotyczące autorskiego wkładu Habilitanta do wspólnych prac.

Artykuły lub rozdziały w książkach są zwykle obszerne i liczą od 20 do 30 stron, co przy gęstym opisie analizowanej problematyki, wskazuje na szeroki, ale także i głęboki, jak wykażę dalej, ogląd podjętej problematyki.

Habilitant wskazał też 11 artykułów spoza cyklu, które tworzą podwaliny teoretyczne i metodologiczne oraz dopełniają Jego dorobek naukowy głównego nurtu. Dotyczą one międzypokoleniowego przekazywania świata, maszyn w pedagogice (społecznych, logicznych i statystycznych), pedeutologii, oceny artykułów i pozycji książkowych innych autorów.

Trzykrotnie habilitant był członkiem redakcji naukowych monografii. Uczestniczył z referatami w wielu konferencjach naukowych lub prowadził warsztaty w Polsce (25) oraz otrzymał 9 zaproszeń do wygłoszenia referatów na zaproszenie. Uczestniczył czynnie w 11 konferencjach za granicą. Prezentował też plakaty na konferencji w Polsce (2) i za granicą (1).

Uczestniczył w łącznie pięciu projektach naukowych – w dwóch finansowanych z Inicjatywy Doskonałości Uczelni Badawczej (IDUB) – w dokumentacji nie określono, czy Habilitant był Kierownikiem/ jedynym ich wykonawcą; w projekcie we współpracy z naukowcami z uniwersytetów w Warszawie i Bydgoszczy oraz w dwóch projektach finansowanych w drodze innych konkursów: z Icelandic Research Fund (2025-2027), wspierając projekt wiedzą teoretyczną i specjalistyczną, oraz aktywnością organizacyjną, a także prowadząc badania terenowe w Anglii w ramach projektu MNiSW (Liderzy: A. Sadownik i P. Mikiewicz).

Odbył dwa staże naukowe: 10-misieczny 08.2009-06.2010 na Uniwersytecie Islandii pod opieką prof. Steinunn Hrafnsdóttir w ramach stypendium indywidualnego Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji oraz w Uniwersytecie Dolnośląskim DSW we Wrocławiu od 01.04.2025 do 30.06.2025 pod kierunkiem prof. Pawła Rudnickiego.

Dane numeryczne – w Gogle scholar na dzień 10.09.2026: liczba cytowań prac P. Kowzana wynosi 152 (od 2021 r.), a dla wszystkich lat = 329 i oznacza przyrost w stosunku do 5.05. br. o 18 cytowań (dane archiwalne za dokumentacją Habilitanta). Indeks Hirscha: = 5 (od 2021), a dla wszystkich lat = 8.

Habilitant wykazał obok dorobku naukowego także zróżnicowaną aktywność naukową w kraju i za granicą, co stanowi dalej przedmiot pogłębionej analizy w recenzji. Habilitant spełnia formalne warunki ustawowe, tj. przedłożył cykl publikacji jako główne osiągnięcie i publikacje spoza cyklu, a także opis działalności organizacyjnej oraz odbył staż naukowy w dwóch uczelniach, w tym w jednej za granicą.

2. Ocena cyklu publikacji pt.: „Uczenie się przez opór i nauczanie poprzez protest jako kwestia pedagogiczna. Perspektywa andragogiczna”

Badanie zjawisk efemerycznych i konfliktowych, jakimi są opór i protesty w ramach ruchów społecznych, wymaga precyzyjnego określenia celów badawczych, aby uchwycić to, co nieustabilizowane i pozainstytucjonalne. Na podstawie autoreferatu i zawartości publikacji naukowych można stwierdzić, że dr P. Kowzan realizował systematycznie i metodycznie w swojej pracy naukowej następujące cele badawcze:

- Rozpoznanie pedagogicznego wymiaru protestu: analiza mechanizmów przekształcających demonstrację w sytuację dydaktyczną.
- Analiza uczenia się pozaformalnego i „dzikiego”: badanie wiedzy nabywanej w toku bezpośredniego starcia z opresją lub systemem.
- Zbadanie mechanizmów wytwarzania podmiotowości zbiorowej: opis procesów formacyjnych zachodzących w warunkach polaryzacji.
- Analiza partycypacji międzypokoleniowej: Włączenie perspektywy dzieci jako aktywnych, a nie tylko symbolicznych uczestników oporu.

Realizacja tych celów rzuca wyzwanie pedagogice instytucjonalnej, stawiając hipotezę, że autentyczna edukacja obywatelska zachodzi tam, gdzie ludzie odzyskują zdolność do odpowiedzi na dar publicznej wiedzy poprzez troskę i sprawczość.

Cele badawcze przełożyły się na poniższe główne pytania badawczych (w publikacjach były one uszczegóławiane adekwatnie do przedmiotu badań):

1. Jak ruchy społeczne tworzą warunki dla powstawania podmiotowości i produkcji znaczeń poprzez praktyki nauczania i uczenia się?
2. Jakie afektywne i społeczne czynniki wpływają na transformację protestu w doświadczenie edukacyjne?

Udzielane odpowiedzi były każdorazowo nowatorskie, oryginalne i inspirujące poznawczo.

Badanie dynamiki oporu wymaga narzędzi interdyscyplinarnych, gdyż standardowy aparat pedagogiczny okazuje się niewystarczający wobec złożoności protestu. Autor stosuje podejście typu *bricolage*, syntetyzując rygor akademicki z perspektywą badacza zaangażowanego. W swoim pracach naukowych powołuje się na inspiracje teoretyczne pracami: Jacques'a Rancière'a (skandal demokracji), Alberta O. Hirschmanna (polityka głosu i wyjścia, Knuda Illerisa (uczenie się wielowymiarowe), Mikołaja F. S. Grundtviga (żywe słowa/współsprawowanie władzy i mówienie własnym językiem) oraz Vlieghe/ Piotra Zamojskiego (perspektywa postkrytyczna), odkrywając ich teorie polskiemu odbiorcy poprzez wprowadzanie do obiegu nowych kategorii analitycznych lub inaczej odczytując powszechniej znane teorie (Illerisa i Grundtviga). Jednocześnie posługuje się sprawnie wiedzą historyczną, politologiczną, socjologiczną, co w połączeniu ze znawstwem pedagogicznym, czyni z niego pedagoga kompletnego do udzielenia odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

Dr Piotr Kowzan uprawia badania w strategii jakościowej, najczęściej współuczestniczące (*militant research*), realizowane m.in. w ramach OKUPÉ (Otwarty Komitet Uwalniania Przestrzeni Edukacyjnych). Działania te interpretowane są jako „pedagogiczna interwencja" i „dekolonizacja miejsca" – transformacja kultury dominującej uniwersytetu w przestrzeń powtórnego zasiedlenia przez podmiotowy głos studentów i doktorantów. Postawa *academic-activist* pozwala na walidację wniosków niedostępną dla obserwatora zewnętrznego, szczególnie w kontekstach granicznych, jak działania Grupy Granica na pograniczu polsko-białoruskim. Zamiast statycznych hipotez, dr Kowzan posługuje się metodologią „łowienia" (*fishing*) i „tkania sieci" (*spidering*) Fernanda Deligny'ego. Jest to obserwacja czujna, zarzucająca sieć badawczą nie w celu potwierdzenia założeń, lecz ujawnienia nieoczekiwanego.

Narzędziem strukturyzującym składowe wyników badań Habilitanta jest *Diagram Ishikawy*, który służy wizualizacji „splątanych okoliczności" i wieloczynnikowych uwarunkowań uczenia się przez opór i nauczania przez protest i nadaje transparentności procesowi wytwarzania przez Niego wiedzy.

Wskazane przez Habilitanta odkrycia (Autoreferat, s. 6), są oryginalnym i znacznym wkładem Habilitanta do dyscypliny pedagogiki i pośrednio do nauk społecznych:

1. Uczenie się może prowadzić do wycofania ż życia społecznego (Zielińska, Kowzan, Prusinowska, 2011)
2. Szkoły uniwersytety ludowe wytraciły swój radykalizm w zakresie edukacji obywatelskiej (Kowzan, 2016)
3. Płacz jest istotnym elementem protestów (Kowzan, i in. 2018)
4. Znaczenie pieśni protestu (Kowzan, 2023b)

Znaczącym wkładem do pedagogiki są też skromnie nazwane przez Habilitanta *uporządkowania* (Autoreferat, s. 6), które jednak są czymś więcej - wnoszą epistemiczną wrażliwość, rozwijają język opisu pedagogicznego dla zjawisk socjologiczno-politologicznych.

Publikacje dr. Kowzana mają charakter dyskursywny, autor stawia pytania i hipotezy, żongluje (*brikolage*) teoriami i pojęciami, aby być możliwie blisko opisywanych zjawisk, szuka odpowiedzi, falsyfikuje pierwotne założenia, nie uważa swoich ustaleń za trwałe.

Jest także czujnym czytelnikiem prac innych autorów i podejmuje polemikę, np. z Konradem Rejmanem na temat edukacji do pokoju. Wychodzi przy tym poza krytykę i proponuje autorski model edukacji dla pokoju jako praktyki ratowniczej i konfrontacyjnej, wymagającej współpracy ruchów społecznych ze szkołami, aby uczyć o przemocy (również policyjnej), co staje się koniecznym elementem formacyjnym, pozwalającym na przetrwanie i opór w warunkach realnego zagrożenia. Na uznanie zasługuje także nowe i krytyczne odczytanie pism Grundtviga i ich odniesienie do kluczowych kategorii analitycznych rozwijanych przez Habilitanta, tj. uczenia się w działaniu, obywatelskości, roli edukacji w tych procesach.

Habilitant włącza do swoich analiz perspektywę andragogiczną, wydaje się że *post factum*, ale opis w Autoreferacie wzbogaca andragogikę, choć nie zawsze łatwo to znaleźć w samych publikacjach. Uważam, że myśli dr. Kowzana nie da się jednoznacznie zaklasyfikować, ponieważ rozwijana jest ona na pograniczu socjologii, politologii oraz pedagogiki/ andragogiki. Mimo tego widać, że Habilitant utożsamia się z uprawianiem pedagogiki w teorii i praktyce, co owocuje daleko idącym społecznym zaangażowaniem i adekwatnym do współczesności językiem uprawiania nauki, ponieważ w dobie polikryzysu pedagogika/andragogika muszą wyjść poza ramy adaptacji, stając się narzędziem demokratycznego oporu i troski o świat, który warto ocalić dla przyszłych pokoleń. Dr P. Kowzan śledzi też aktualne trendy w nauce i

prezentuje w swoich ostatnich publikacjach podejście postkrytyczne, aby wydobyć pozytywne i konstruktywne aspekty badanych fenomenów.

Podsumowując, wyniki badań dr. Piotra Kowzana mają charakter „odbrązowujący", wprowadzając do pedagogiki i za jej pośrednictwem do pedagogiki i andragogiki nowe kategorie analityczne, nowatorski sposób patrzenia i interpretowania świata. Habilitant posługuje się dojrzałym językiem naukowym, nazywa w języku pedagogiki badane fenomeny edukacji pozaformalnej i nieformalnej, odkrywa nowe znaczenia kluczowych pojęć, takich jak wychowanie czy nauczanie. Jest twórczym i wrażliwym badaczem, ma niepospolitą wyobraźnię i intuicję naukową.

Jak wykazałam powyżej, Habilitant wnosi istotny wkład do nauki w zakresie teoretycznym, wykorzystując nowatorskie teorie i tworząc własne mikroteorie; empirycznym, dostarczając nowych danych na temat niewystarczająco rozpoznanych problemów; stosując oryginalne podejście badawcze połączone z troską o transparentność badania i w zakresie aplikacyjnym w pracy z różnymi grupami społecznymi.

3. Charakterystyka i wkład do dyscypliny pedagogika dorobku naukowego dra Piotra Kowzana spoza cyklu osiągnięć

Dorobek naukowy dra Piotra Kowzana pozostający poza głównym cyklem publikacyjnym nie jest zbiorem prac przypadkowych, lecz stanowi spójne zaplecze teoretyczno-metodologiczne dla Jego badań nad ruchami społecznymi. Publikacje te wyznaczają wektor badawczy od głębokiej, paradygmatycznej rewizji pojęć podstawowych po operacyjne zastosowania nowych technologii w warsztacie pedagoga. W obliczu współczesnego „polikryzysu" Habilitant buduje swój autorytet jako badacz wszechstronny, zdolny do łączenia klasycznej teorii z wymogami naukowej „inżynierii". Dorobek uzupełniający udowadnia, że bez ponownego zdefiniowania fundamentów pedagogicznych, analiza oporu społecznego i edukacji obywatelskiej straciłaby w Jego pracach teoretyczne zakotwiczenie.

Dr Piotr Kowzan odchodzi od opisowego, „magicznego" rozumienia wychowania, proponując w zamian jego precyzyjną „mechanikę".

- Model gDZIK jako rekurencyjna mechanika wpływu: Habilitant proponuje autorski model (gDZIK), ujmujący wychowanie jako proces rekurencyjny. Podejście to pozwala na demitologizację wpływu wychowawczego, czyniąc z niego mechanizm aktywnego

przekształcania interakcji społecznych, dostępny dla uczestników niezależnie od ich wieku.

- Wykorzystanie Legitimation Code Theory (LCT) w walce o autonomię: Stosując terminologię Karla Matona, badacz dokonuje rewizji definicji wychowania przez pryzmat autonomii pozycyjnej i relacyjnej. Wskazuje, że współczesna pedagogika często ulega siłom zewnętrznym (politycznym i ekonomicznym), co ogranicza jej suwerenność. Wykorzystanie LCT służy tu więc jako narzędzie wzmacniania autonomii dyscypliny w kształtowaniu jej pojęć podstawowych.
- Metafora „pedagogiki wysyłanych w przyszłość gęsi": zainspirowany lwowską szkołą matematyczną Habilitant analizuje teorię wartości poza monopolem pieniądza. Poprzez metaforę „gęsi" i propozycję turniejów z ekscentrycznymi nagrodami, wskazuje na alternatywne wobec kapitału metody kultywowania i przekazywania wartości w ramach „sztafety pokoleń".

Fundamentem tożsamości naukowej Habilitanta jest autentyczność w codziennej praktyce badawczej i dydaktycznej, co czyni także przedmiotem swoich analiz w publikacjach, np. „Radości przewrotnej realizacji czyjegoś sylabusa i smutki realizacji własnego".

Dla dr. Kowzana uniwersytet nie jest tylko miejscem opisu świata, ale przestrzenią jego etycznego i aktywnego współtworzenia. Ta mikro-skala relacji akademickich znajduje swoje dopełnienie w makro-analitycznym spojrzeniu na globalne zagrożenia.

Dorobek dr. Piotra Kowzana spoza cyklu osiągnięć stanowi istotny, innowacyjny wkład do pedagogiki, dowodząc jego zdolności do tworzenia „pedagogiki mniej oswojonej", adekwatnej do współczesności, wychodzącej poza mury zinstytucjonalizowanej edukacji.

Podsumowując, dorobek Habilitanta spoza głównego cyklu dowodzi jego unikalnej zdolności do tworzenia nauki operacyjnej i odważnej. Prace te stanowią niezbędny fundament dla głównego nurtu badań nad ruchami społecznymi, nadając im głębię metodologiczną i czyniąc z pedagogiki istotne narzędzie systemowej interwencji w czasach polikryzysu.

3. Ocena aktywności organizacyjnej oraz na rzecz popularyzacji nauki

Aktywność naukowa Habilitanta jest ściśle spleciona z aktywnością dydaktyczną, organizacyjną i na rzecz popularyzacji nauki. Oprócz wypromowania 18 licencjatów, dr Kowzan praktykuje przekształcenie wiedzy pedagogicznej w formę komunikatywną i operacyjną,

pozwalającą adeptom na naukowe „majsterkowanie" (*bricolage*) oraz rozwijanie tzw. dzikich kompetencji, które stają się narzędziem realnej podmiotowości, umożliwiając jednostce odzyskanie sprawczości w strukturach, które uprzednio ją marginalizowały. Do Jego inicjatyw, które służą wskazanym celom należą m.in.:

- Academic Writing Circle – cykl cotygodniowych spotkań wspierających proces pisania tekstów naukowych (od 2023 r.).
- Seminaria Teorii Kodów Legitymizacji (LCT) – organizowane w latach 2023–2024, oparte na koncepcjach Karla Matona. Ich celem jest nie tylko podniesienie jakości publikacji, ale przede wszystkim wzmacnianie autonomii pedagogiki jako dyscypliny zdolnej do samodzielnego kształtowania swoich pojęć podstawowych.

Rezultatem tych działań jest publikowanie wspólnych tekstów ze studentami, jak np. „Protestujące dzieci", w którym wzięło udział 8 studentów.

Aktywność organizacyjna dr. Piotra Kowzana jest połączeniem aktywności krajowej i międzynarodowej, dążąc do profesjonalizacji warsztatu badawczego i budowania trwałych sieci wymiany wiedzy. Ścieżka ta ma charakter ewolucyjny: od wczesnych zainteresowań badawczych nad „Nomadycznym sposobem bycia i uczenia się" (temat pracy magisterskiej z 2008 r.) po obecną rolę lidera i organizatora akademickiego „osiadłego", tworzącego struktury wspierające rozwój dyscypliny, np. w roli prezes koła naukowego „Na Styku", włączając jego członków, np. do realizacji projektu „Get Up And Goals! Global Education Time: An International Network Of Learning And Active Scgools For SdgS". Także członkostwo w towarzystwach wiąże się z pełnieniem funkcji w ich strukturach oraz z aktywnością naukową – wygłaszaniem referatów i merytorycznym wkładem w badania międzynarodowe:

- Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (PTP) – członek zarządu oddziału w Gdańsku w latach 2012–2020.
- International Sociological Association (ISA) – aktywny udział w pracach Research Committee 47 (Social Movements and Social Classes) w dwóch kadencjach: 2010–2014 oraz 2014–2018.

Habilitant aktywnie współpracuje z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Był członkiem zarządu w spółce „Grawitacja – gry i edukacja" w latach 2013-2018. Na zalecenie Gdańskiej Fundacji Przedsiębiorczości i Gdańskiego Inkubatora Przedsiębiorczości zrecenzował pakiet materiałów edukacyjnych dla nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Był członkiem w 4 zespołach eksperckich i konkursowych, w tym w dwóch za granicą.

Dr Piotr Kowzan jest badaczem społecznie zaangażowanym, aktywnym, wykorzystującym w pełni swoje kompetencje w działalności organizacyjnej, która zasługuje na pełne uznanie.

Wniosek końcowy

Dorobek naukowy i organizacyjny dr. Piotra Kowzana prezentuje wysoką jakość, jest spójny mimo różnorodności podejmowanych tematów, ponieważ przyświecają mu jasno sformułowane przekrojowe cele i pytania badawcze. Prace spoza cyklu budują fundament rozważań głównego nurtu i razem wnoszą istotny wkład do dyscypliny pedagogika i szerzej nauk społecznych. Na szczególne uznanie zasługuje aktywność międzynarodowa Habilitanta, która przekłada się wymiernie na aktywność badawczą i publikacyjną w kraju i za granicą. Dr Piotr Kowzan jest rozpoznawany nie tylko w krajowym środowisku naukowym, w szczególności w środowisku współtworzących pedagogikę krytyczną, ale także za granicą, szczególnie w nurcie zaangażowanych badań ruchów społecznych. Mimo wysokiej oceny przedstawionego dorobku, wartościowa byłaby synteza myśli w autorskiej monografii.

Na koniec stwierdzam jednoznacznie, że dorobek naukowy i organizacyjny dr. Piotra Kowzana spełnia kryteria określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i tym samym uzasadnione jest dopuszczenie Jego do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

